

»Hr. Lærer O. Frederiksen...«

Brevveksling og en protestskrivelse fra Anden Verdenskrig afdækker et hjørne af Besættelsens historie, vi sjældent ser beskrevet: idrættens verden.

Vi løber ind i dem ved Vestkysten, vi kan finde dem inde i landet, de tyske efterladenskaber i Thy fra Anden Verdenskrig. Besættelsen er beskrevet i stakke af artikler i aviser, tidsskrifter og bøger. I det 21. århundrede er de fem års begivenheder 1940-1945 at finde i cyperspace – på Lokalhistorisk Arkivs hjemmeside på internettet.

Og for nylig dukkede en korrespondance mellem en af modstandsbevægelsens senere ledende skikkelser i Thy, landbrugs-

kandidat Jens Kirk fra Thousgaard i Brund, og formanden for Thisted Idræts Klub, lærer O. Frederiksen, op på et fjernt arkiv i en kasse med papirer og dokumenter om idrættens ældste historie i Thisted. Breve, der afdækker et hjørne af den fælles historie, vi tilsyneladende aldrig bliver færdig med at udforske. Og et hjørne – idrættens verden – vi sjældent ser beskrevet.

Netop i disse år er unge historikere ved at omskrive dele af Anden Verdenskrigs historie. Det sker ikke uden sværdslag.

Gdr. Jens Kirk, Thousgaard.

Lærer O. Frederiksen i 1942, da han var formand for T.I.K.

Det var tyske soldater som disse, man nødigt så spille fodbold mod lokale hold. Foto: Lokalhistorisk Arkiv.

Den ældre generation holder i de fleste tilfælde fast ved det gamle billede af modstandskampen og hævder endda – kan man se fremhævet – at man ikke kan skildre sandfærdigt, hvis man ikke på egen krop har oplevet de fem år, været til stede, mens det hele skete. Forskning alene gør det ikke. Men historieskrivning handler både om, hvad der skete engang, og om den tid, hvori disse begivenheder beskrives. Historien er ikke en færdig mængde viden, men undergår en konstant revision i takt med, at nye generationer med nye færdigheder og et nyt syn på verden kommer til og stiller nye spørgsmål. Stikkerdrab, kynisk beregning og landsforræderi er nogle af de emner, denne nye generation af historikere – og journalister – har taget op tilsyneladende uden nogen form for berøringsangst. Intention og motiv er de fælles om – en overbevisning om, at indgangen til en forståelse af nutiden ligger i årene 1933 til 1945, hvor så mange konflikter blev

udspillet, og så mange mennesker tog så skæbnesvangre valg. Fascinationen af især besættelsestiden er stor og med dén læserinteressen – hvor ville man selv placere sig i dette felt? På hvilken side af kridtstrengen?

En sejlivet myte

Myten om vores tapre modstand mod nazisterne lever imidlertid i bedste velgående – den er ikke sådan at få has på. Men det, der prægede alle fem besættelsesår, var samarbejdsviljen – den danske industri, der producerede for Tyskland, danske entreprenører, der byggede bunkere til værnemagten bl.a. i Thy og flyvebaser til Luftwaffe længere nede i landet, danske arbejdere, der tog til Tyskland, de omkring 8.000 danskere, der meldte sig frivilligt til Waffen SS plus 3.000 andre, der meldte sig til de tyske hjælpekorps, for slet ikke at

tale om strømmen af danske landbrugsprodukter, der brødfødte 8,2 millioner tyskere i løbet af krigen. Og – hævdes det nu af de »nye« historikere – direkte medvirkede til at forlænge krigen og dermed øgede antallet af krigsofre på alle fronter.

Det er denne historie, der for tiden er ved at blive afdækket.

Først efter august 1943 og det officielle danske brud med tyskerne begyndte modstanden at tage form til noget, der mindede om en egentlig frihedsbevægelse. I begyndelsen var det en helt anden slags modstand, det drejede sig om. Det var den manglende interesse hos den overvejende del af den danske befolkning for at sætte sig op mod nazisterne.

Og det er i dette lys, man bl.a. i dag kan læse korrespondancen mellem modstandsmanden Jens Kirk og formanden for idrætsklubben i Thisted, lærer O. Frederiksen. Vi befinder os i Thy i 1942.

Thisted og Brund

Thousgaard 28.6. 1942

Til Formand for TIK
Hr. Lærer O. Frederiksen
Thisted

I Anledning af Deres, mellem gymnasterne meget omtalte, Fodboldkamp med Besættelsestropperne, har Skinnerup Gymnastikforenings Bestyrelse og Gymnaster på min Foranledning enstemmigt vedtaget medfølgende Protest. Jeg haaber, De maa faa rigtig mange af den slags.

Med dansk Hilsen
Jens Kirk

TIL TIK's Bestyrelse

Skinnerup Gymnastikforenings Bestyrelse og Gymnaster forsamlet til Gymnastik i Skinnerup Forsamlingshus udtaler herved vor dybeste Misbilligelse af, at danske Idrætsfolk nedværdiger sig til at holde Fodboldkamp eller på anden Måde pleje Samkvem med Soldater af den Militærmagt, der imod givne Løfter har angrebet og besat vort Land.

Vi mener os som danske Idrætsfolk berettiget til at kræve, at de, der står som Ledere af dansk Ungdom i Almindelighed og dansk Idrætsungdom i Særdeleshed, viser en tydelig Tilkendegivelse af vor nationale Stolthed.

Skinnerup d. 26. Juni 1942

På Gymnasternes vegne
J. Kirk Vilsbøll
Formand
Kamma Pedersen
Jens Kirk
Gymnastikledere

30.6 1942

Hr. Jens Kirk,
Brund

Med beklagelse ser jeg, at De 28/6 altsaa samme Dag vi traf hinanden paa Thisted Stadion har fundet Dem foranlediget til at sende mig et meget lidt venligt Brev – et Brev, hvis Tone formentlig ville være meget anderledes, saafremt De, da De havde lejlighed til det, havde søgt Oplysning om de Ting, De protesterer imod.

Jeg beklager, at forholdene ikke tillader, at vi bringer Sagen frem for Offentlighe-

den, men vil tillade mig at gøre Dem opmærksom paa, at vor nationale Front, som Deres Udtalelser lader formode ligger Dem stærkt paa Sinde, næppe vil styrkes ved forhastede Domme over Landsmænd. Er det Deres ønske virkelig at vide noget om Forholdene, er jeg nem at træffe og skal gerne give Dem en mundtlig Redegørelse, en skriftlig vil blive for omfattende og nemt give Anledning til nye Misforståelser.

O. Frederiksen

Thousgaard 5.7. 1942

Hr. Lærer O. Frederiksen
Thisted

Tak for Deres brev af 30.6, som jeg først i Dag faar Lejlighed til at svare paa, da jeg ikke har været hjemme det sidste par Dage.

Jeg er ked af, at De finder Tonen i mit Brev »meget lidt venlig«. Jeg tror dog, De vilde have fundet det endnu mindre venligt, om jeg havde omtalt Spørgsmaalet ved vort Møde på Stadion, jeg fandt i hvert Fald ikke Tid og Sted egnet, og for øvrigt var mit Brev paa dette Tidspunkt afleveret. – I Betragtning af, at det var en Protestskrivelse, synes jeg egentlig, at Tonen var meget elskværdig. I hvert Fald regner jeg mig stadig til den store Skare af Idrætsfolk og Gymnaster i Thy, der nærer stor Beundring og dyb Respekt for Deres dygtige Arbejde for Idrætten. Netop derfor har jeg følt mig foranlediget til at protestere mod en Handling, der er stik imod hvad man kunde vente fra den Kant.

Deres bemærkninger om forhastede Domme og Ukendskab til de virkelige Forhold finder jeg meget ulogiske. Der forelig-

ger jo da endelig den Mulighed, at jeg ved fuld Besked med det Pres, De har været udsat for og Deres øvrige Bevæggrunde og dog efter moden Overvejelse har følt mig foranlediget til Protest.

Selvfølgelig vedrører Deres eller TIK's Handlinger ikke mig lille Mand, og jeg nærer heller ingen Illusion om at kunde paavirke Dem, men i en Tid, hvor enhver god dansk Borger med Bedrøvelse og Forfærdelse maa se paa baade den mandlige og navnlig den kvindelige Ungdoms Masketpi med de fjendtlige Soldater finder jeg mig dog med den ledende Stilling jeg indtager i Ungdomsarbejdet blandt Landboudommen berettiget til i det mindste at protestere, når jeg ser, at ogsaa vore Ledere – om end nødtvunget – mænger sig med Rakket. Som Pædagog kan De dog ikke være blind for den rent psykologiske Virkning af en slig Handling.

Jeg takker for Deres Tilbud om en mundtlig Redegørelse og haaber, at vi ved Lejlighed, trods al Meningsforskel, paa venskabelig Fod kan udveksle Synspunkter, selv om vi vel ikke blive enige i det omhandlede Spørgsmaal.

Med Hilsen og Højagtelse
Jens Kirk.

Modstandsbevægelsen i Thy

Modstandsbevægelsen i Thy kom ret sent i gang, selv om der i 1943 var de første kontakter. Men ledelsen med nedkastningschef Anton Toldstrup i spidsen ønskede ikke at ødelægge et godt nedkastningsområde (våben og materiel fra England til kampen

mod tyskerne), hvorfor han dekretede et totalt sabotagestop indtil efteråret 1944.

Frem til 1943 findes der flere eksempler på, at unge mennesker følte sig inspireret til at følge den berømte Churchill-Klubben i Aalborg og gennem forskellige »aktioner« manifestere en form for modstand i Thy.

Et af de første illegale blade udkom i foråret 1943. I en skarp og truende tone var formålet at skabe en lokal uvilje over for en række navngivne personer, som man mente havde for meget med tyskerne at gøre. I sommeren 1943 kom kommunisten Elias Bredsdorff til Thisted for at knytte kontakter til bladarbejdet med »Frit Danmark«. Herefter udviklede der sig en omfattende distribution af illegale blade. Der var sat skred i noget i Thisted. Bladene dukkede op rundt omkring i private hjem. Men endnu var det ikke en egentlig modstandsbevægelse. I centrum stod den konservative avis og dens redaktør Kjeld Jensen med omfattende kontakter i den stærke konservative partiorganisation i Thisted Amt. Og i landdistrikterne opererede tillidsmænd fra Dansk Studiering, senere Ringen, som var stiftet af Frode Jacobsen - senere medstifter af Frihedsrådet - i januar 1942. Bevægelsen var udsprunget af højskolekredse.

Frode Jacobsen var ofte i Thy og på Mors, hvor han var født. I forvejen var han forsynet med en liste over kontaktpersoner af den tidligere konservative leder, Christmas Møller, som havde et godt kontaktnet netop på disse kanter. Personligt kendte han på forhånd gårdejer Jens Kirk i Brund. Eller »Jens Kirk, Landbrugskandidat« – som der står øverst på brevene til »Hr. Lærer O. Frederiksen« i Thisted med protesten over fodboldkampen mellem Thisted Idræts-Klub og repræsentanter for den tyske værnemagt.

Nazisterne og idrætten

Nazisterne vidste, at magten over et samfund går gennem unge ubefæstede sjæle og gennem kontrol over deres kroppe. Derfor var idrætten også et af de første områder, nazisterne interesserede sig for i de besatte lande – også i Danmark. Det er blevet påvist af en af de unge historikere, Hans Bonde, der indgående har beskæftiget sig med dette dilemma fra besættelsestiden.

Den tyske besættelsesmagt var interesseret i at få det danske idrætsliv på skinner umiddelbart efter 9. april 1940. Den højeste politiske autoritet i Danmark fra tysk side, gesandt Renthe-Fink, lagde gang på gang pres på idrættens topledelse for at få genoptaget samkvemmet med Tyskland. Ved venskabelige idrætsstævner mellem danskerne og deres besættelse kunne Renthe-Fink demonstrere, at det var en fredsbesættelse med tryk på fred. Dertil kom, at det danske udenrigsministerium ikke ønskede belastninger af samarbejdet med tyskerne på grund af idrætten. I al fald ikke på dette tidspunkt.

Denne holdning påvirkede idrætslivet over hele landet og var ikke mindst en del af baggrunden for samarbejdet mellem danskere og tyskere i de områder – f.eks., i Thy – hvor der var mange tyske soldater til stede.

Mellem papirerne i Thisted Idræts-Klubs arkiv er der kontrakter mellem See-fliegerhorstkommandantur Thisted (Dragsbæk) og TIK, der udlejede stadion i Dragsbæk til tyskerne på nærmere fastsatte betingelser. Kontrakterne er fra 1941 og 1942.

»Horstkommandanturen henhv. Sports-officeren bærer omsorg for, at man ved benyttelsen af sportspladsen varetager den mest pinlige Orden. Der maa straks skri-

Thisted's nye stadion i Dragsbæk blev indviet i 1937. Skimmerup Gymnastikforening protesterede i 1942 mod, at der blev arrangeret en dansk/tysk fodboldkamp på denne bane. Foto: Lokalhistorisk Arkiv.

des ind mod evt. forekommende Ulemper. I modsat fald kan TIK straks opsige Kontrakten«... kan man læse.

Men samarbejdet har ikke været helt gnidningsløst. 9. april 1942 meddeler lærer Frederiksen, TIKs formand, kommandanten ved Seefliegerhorst:

»I anledning af, at tyske Soldater fra Seefliegerhorst i dette Aar uden vor Tilladelse gentagne gange har benyttet Stadion i Dragsbæk, sidst afvige Søndag Formiddag, trængt ind i vort aflåsede Bestyrelsesværelse i Klubhuset og benyttet dette til Omklædningsrum, brækket et af vore Maal i Stykker og uden videre brugt en af vore nye Fodbolde, vil vi hermed protestere og anmode Kommandanten om som lovet ved tidligere Forhandlinger at foranledige os fritaget for lignende Overgreb i Fremtiden«.

Svaret indløb dagen efter på både tysk og dansk fra den tyske kommandant:

»Med Beklagelse har Kommandanturet taget til Efterretning, at Soldater fra Söflyvestationen uberettiget betræder Sportspladsen og uden Foreningens Tilladelse har brugt den Sportsklubben tilhørende Fodbold og desuden endnu har forvoldt Skade. Soldaterne er blevet henvist paa det utilbørlige af deres Handlemaade. Hvis der skulde være opstaaet Omkostningerne af en eller anden Art, beder Kommandanturet om at meddele os det. Der er truffet Omsorg for, at slige ubehagelige Foreteelser for Fremtiden bliver undgaaet«.

Så blev Danmark atter frit! Maj 1945. De euforiske majdage hvor solen i erindringerne skinner fra en skyfri himmel. I virkeligheden regnede det en stor del af tiden.

T-I-K – medlemsbladet for Thisted-klubben med »boldspil, atletik, gymnastik og svømning« – var på gaden med nyt nummer omkring Befrielsen: »Så oprandt den Dag, vi har ventet på i fem lange år; ventet med en Længsel saa stor, at vi undertiden syntes, det slet ikke var til at holde ud. Men vi er nu atter fri, har Lov til frit at tænke, tale og virke«.

Og TIK-bladet gav sit bidrag til myten om besættelse og befrielse og ungdom:

»Det var et prægtigt Syn at se alle de unge troppe op paa Danmarks Befrielsesdag for at værne om den genvundne Frihed og sikre en rolig og værdig Udvikling, og det var med Stolthed, vi saa, at mange af de unge Frihedskæmpere var Idrætsmænd. Vi har aldrig tvivlet paa, at den danske Idrætsungdom vilde være at finde paa de udsatte Poster, selv naar det gjaldt Livet«.

Historien kender vi. Resten er den historie, vi skriver på her i det 21. århundrede.